Ħarġa numru 18: Marzu, 2014

il-pont

miġbura minn Patrick Sammut

Editorjal

"Fost l-ilsna kollha, ja lsien pajjiżi,
isbaħ u bħalek jien ma narax;
ruħi mingħajrek bħal fomm imbikkem
li jrid jitkellem u ma jistax" (A. Cuschieri);

"Semma' leħnek ja lsien ħelu,
ilsien Malti, lsien wisq bnin;
semma' leħnek b'qawwa kbira
ja lsien ħelu tal-Maltin.
Jekk ma tkunx il-kelma tiegħek,
min hu Malti, tkellem... Min?" (N. Biancardi)

Il-kwistjoni preżenti tal-għotja taċ-ċittadinanza Maltija lil min mhux Malti imma li jiflaħ iħallas il-belli liri tfakkarni fil-versi ta' Anastasju Cuschieri u Nikol Biancardi fil-poeżiji *Ilsien Pajjiżi* u *Lill-Ilsien Malti* - miktubin fl-ewwel nofs tas-seklu 20 - versi dwar l-identità vera tagħna bħala Maltin. Iċ-ċittadinanza vera ma tinxtarax bil-flus. Ċittadin Malti jista' jkun barrani, iva, imma għallinqas għandu jkollu idea tajba tal-ilsien li nitkellmu bih aħna l-Maltin (l-ilsien nazzjonali tagħna, mhux l-Ingliż), tat-tradizzjonijiet tagħna, l-istorja li missirijietna għaddew minnha. Inkellha se nkomplu ninvestu f'poplu bla imgħoddi, poplu li jgħix biss il-preżent bla ebda rispett lejn dak li għaddew minnu b'tant tbatija, determinazzjoni u sagrifiċċju missirijietna.

Basta wieħed ifakkar li waħda mill-affarijiet li teħtieġ biex issir ċittadin Amerikan - bħala eżempju - hi li tkun taf kemm taqra, titkellem u tikteb bl-ilsien nazzjonali. Hemm bżonn ukoll li jkollok għarfien tal-istorja Amerikana u anki tal-gvern li jmexxiha. Rigward iċ-ċittadinanza Awstraljana: hemm dak li jgħidulu Test taċ-Ċittadinanza li jassessja jekk dak li jkun għandux l-għarfien meħtieġ tal-Awstralja u tar-responsabbiltajiet u l-privileġġi taċ-ċittadinanza Awstraljana, u anki għarfien bażiku tal-ilsien nazzjonali ladarba l-komunikazzjoni bl-ilsien nazzjonali tgħin biex wieħed ikollu rwol iktar attiv fis-soċjetà u jgawdi kemm jista' jkun mill-edukazzjoni, ix-xogħol u l-opportunitajiet li joffri l-pajjiż. Dan biex insemmu żewġ pajjiżi biss.

Minn hawn nistaqsi: iċ-ċittadini sinjuruni li se jixtru ċ-ċittadinanza Maltija se jiġu mitluba biex jinvestu wkoll f'dan it-tip ta' għarfien? Inkella bla għarfien tal-Malti, tal-istorja ta' Malta u tal-mod kif ngħixu aħna l-Maltin x'ċittadini Maltin se jkunu? Anki jekk jagħżlu li jikkonfinaw ruħhom ġod-dgħajjes lussużi tagħhom u jiffrekwentaw il-każinos multi-miljunarji, jew lanqas biss jersqu lejn xtutna, inħoss li jkun hemm xi ħaġa li ma taħdimx sew jekk ma jintalbux jintegraw fis-soċjetà Maltija b'mod attiv u mhux biss billi jħallsu l-belli liri.

L-AĦBARIJIET

IMUT PATRI ALBERT SAMMUT OFM CONV.

Nhar is-27 ta' Novembru 2013 miet Patri Albert Sammut. Twieled f'Birkirkara fit-22 ta' Frar 1933. Wettaq l-istudji u l-ħidma tiegħu fi ħdan l-Ordni Franġiskan Konventwali li kien ħaddan fl-1950 wara li studja fil-Liċeo. Qatta' ħafna snin barra mill-gżejjer Maltin. Studja wkoll fil-Pontificia Facoltà Teologica San Bonaventura (Seraphicum) f'Ruma. Qatta' snin twal bħala missjunarju kemm fl-Indja kif ukoll fil-Filippini, u kien ukoll konfessur fil-Bażilika ta' San Pietru tal-Vatikan. Kien awtur ta' diversi pubblikazzjonijiet kemm ta' natura reliġjuża kif ukoll letterarja. Huwa uża diversi psewdonimi fix-xogħlijiet letterarji bil-Malti, fosthom Ab-el Kieni, Farid il-Għamra u Raħbi l-Għarib. Ippubblika ġabriet ta' poeżiji bħal *Agħdajjar* (1973), *Ilqugħ fil-Miġra* (1974), *Nixxiegħa* (sitt volumi, bejn l-1970 u l-1975), u *Il-Palk* (żewġ volumi, 1978). Kien ukoll awtur ta' għadd kbir ta' innijiet li tkantaw fil-knejjes kif ukoll waqt ċelebrazzjonijiet reliġjużi oħrajn.

FESTA TA' TALENTI ARTISTIĊI

Nhar il-Ħadd, 16 ta' Frar, il-Grupp Vision+, bil-kollaborazzjoni ta' *The Writers Club* u *One for All and All for One*, organizzaw okkażjoni ta' tnedija ta' żewġ kotba fil-*Grand Hotel Excelsior*, fil-Furjana, bejn id-9 ta' filgħodu u t-3 ta' waranofsinhar. Iż-żewġ kotba huma *Kliem Infinit*, antoloġija ta' kittieba Maltin, u *Bejn il-Barrakka u l-Baviera*, novelli u poeżiji fuq il-Belt Valletta ta' Amanda Busuttil, Lina Brockdorff u Francis Galea, flimkien mal-artista Louise Cuschieri, u b'introduzzjoni tal-Prof. Oliver Friggieri. Waqt din l-okkażjoni ttellgħu wirjiet, esebizzjonijiet ta' fotografija, artiġjanat, letteratura u tpinġija, filwaqt li wieħed seta' wkoll jixtri kopji tal-kotba msemmija. Fost il-kelliema ħadu sehem Fr. Norbert Ellul Vincenti, il-Prof. Oliver Friggieri, u s-Sinjuri Mark Abdilla, Joyce Bonello, Dean Fenech, Charlene Valentina Giordimaina, Anton Grasso u Joseph Sultana.

SERATA MUZIKO LETTERARJA TAL-KARNIVAL

Nhar il-Ħadd, 23 ta' Frar, ittellgħet serata mużiko-letterarja tal-Karnival fil-Librerija Pubblika ta' Triq Vajringa, fir-Rabat, Għawdex. Dawk li attendew qraw xogħlijiet marbutin ma' żmien il-Karnival. Ħadu sehem ukoll il-kor tat-tfal *Piccole Stelle* mmexxi minn Mariella Cefai Spiteri u l-mużiċist George Camilleri.

KOMMEMORAZZJONI MIKIEL ANTON VASSALLI

Nhar is-Sibt, 22 ta' Frar, fis-Sala Mayfair, Każin Banda San Filep, f'Ħaż-Żebbuġ, ittellgħet Lejla ta' Kommemorazzjoni f'għeluq il-250 sena mit-twelid ta' Missier l-Ilsien Malti. L-okkażjoni kienet ippresjeduta mill-Onor. Dr Godfrey Farrugia, Ministru tas-Saħħa u President Onorarju.

ĦARĠA OĦRA TAR-RIVISTA TAL-POEŻIJA *VERSI*

Għadha kemm ħarġet *VERSI* 2014.1, ir-rivista tal-Għaqda Poeti Maltin. Fiha wieħed isib aħbarijiet mid-dinja tal-poeżija, poeżiji b'ilsna differenti ta' poeti Maltin u barranin, għajnuniet għall-istudenti li qed jistudjaw il-poeżija fil-livelli SEC u MATSEC, intervisti ma' poeti kontemporanji, u ħafna iktar. *VERSI* toħroġ tliet darbiet fis-sena u wieħed jista' jirċeviha direttament id-dar. Għal kull min jixtieq iktar tagħrif jista' jikteb fl-indirizz elettroniku ghaqdapoetimaltin@hotmail.com

Għaqda Poeti Maltin
ħarġa 2014/1

versi

l-għaqda poeti maltin u 100,000 poets for peace f'B'Kara

Bħal snin oħra, l-Għaqda Poeti Maltin flimkien mal-Kunsill Lokali ta' Birkirkara u mal-Moviment *100 Thousand Poets for Change* organizzat Lejla Internazzjonali ta' Poeżija in kontemporanja ma' gruppi jew għaqdiet ta' poeżija diversi minn madwar id-dinja kollha li tellgħu attivitajiet ta' poeżija, mużika, mima, teatru, fotografija, powsters u żfin bit-tema tal-Paċi.

Il-lejla ta' qari ta' poeżija u mużika f'Malta seħħet fis-sala ewlenija tal-Kunsill Lokali ta' Birkirkara fis-7 ta' filgħaxija. Ħadu sehem għadd ta' membri tal-Għaqda Poeti Maltin u anki persuni interessati oħrajn billi qraw poeżiji bil-Malti u bl-Ingliż li bosta minnhom kellhom it-tema tal-paċi u s-sostenibilità fid-dinja. Il-membru tal-Għ.P.M., Miriam Camilleri, u żewġha Michael, ħadu ħsieb il-parti mużikali. Is-serata ttellgħet ukoll bil-għajnuna tal-poetessa membru, Therese Pace, li mexxiet anki l-istess lejla. Serata bħal din għal darb'oħra reġgħet poġġiet lill-Għaqda Poeti Maltin fuq il-mappa dinjija. Dan anki billi l-poeżiji li nqraw waqt din l-okkażjoni jitqiegħdu bħal kull sena f'sit apposta (www.100tpcmedia.org) fejn ikunu jistgħu jinqraw minn persuni madwar id-dinja kollha.

versi 1

L-AĦBARIJIET

PROTESTA KONTRA L-GĦAŻLA TA' KANZUNETTA INGLIŻA GĦAĊ-ĊELEBRAZZJONIJIET MALTIN

Il-Fondazzjoni Ċelebrazzjonijiet Nazzjonali Maltin għażlet il-kanzunetta famuża tal-Beatles *Come Together* bħala l-kanzunetta uffiċjali għall-anniversarji nazzjonali li se jiġu ċċelebrati din is-sena. Manwel Mifsud, Professur tal-Malti fl-Università ta' Malta, sostna li l-għażla ta' din il-kanzunetta hija żbaljata. Huwa spjega li meta Malta se tiċċelebra anniversarji bħall-ħelsien mill-ħakma barranija u s-sħubija fl-Unjoni Ewropea, li tinsisti fuq il-lingwi tal-pajjiżi, il-Fondazzjoni kellha opportunità biex issaħħaħ is-sens ta' għaqda billi tagħżel kanzunetta Maltija. Qal ukoll li "inutli nitkellmu favur il-kanzunetta Maltija u mbagħad f'okkażjonijiet bħal dawn tintagħżel waħda barranija." Wera t-tama li l-Fondazzjoni tagħraf l-iżball li għamlet u tiftaħ kompetizzjoni nazzjonali jew tagħżel kompożitur rinomat li jikteb kanzunetta bil-Malti. Prof. Mifsud saħaq li "l-lingwa Maltija hija marbuta mal-Identità tal-Poplu", u li minkejja li għandna nkunu kuntenti bil-lingwa Ingliża, "ma nistgħux ninsew li l-lingwa tagħna hija dik Maltija u għaldaqstant meta f'okkażjonijiet simili mmoru għal-lingwa ta' ħaddieħor inkunu mexjin fid-direzzjoni żbaljata." L-anniversarji li se jiġu ċċelebrati matul din is-sena huma l-10 snin mis-sħubija fl-Unjoni Ewropea, it-30 sena tar-Repubblika, il-35 sena minn Jum il-Ħeslien u l-50 sena mill-Indipendenza. [sors: www.newsbook.com.mt]

AWTUR IRLANDIŻ JIRBAĦ IL-GUARDIAN FIRST BOOK AWARD

F'Novembru 2013 l-awtur Irlandiż Donal Ryan rebaħ dan il-Premju prestiġjuż ta' għaxart elef sterlina Ingliża bl-ewwel rumanz tiegħu *The Spinning Heart*. L-istorja tirrakkonta l-ġlieda ta' villaġġ rurali wara l-kollass finanzjarju fl-Irlanda. Il-Ġurija qalet li r-rumanz, għalkemm mhux twil huwa ambizzjuż fl-istruttura u devastanti fis-saħħa emozzjonali tiegħu. Ir-rumanz jieħu l-forma ta' stejjer qosra li jingħadu mill-perspettiva ta' 21 persuna differenti. Dawn il-monologi jsiru ħaġa waħda biex jesprimu għajta ta' wġigħ ta' komunità fi kriżi. Fl-imgħoddi dan il-premju ntrebaħ minn Zadie Smith, Chris Ware, Yiyun Li u Kevin Powers.

IL-PREMJU TAL-POEŻIJA T.S. ELIOT JINTREBAĦ MINN SINÉAD MORRISSEY

Il-ġabra ta' poeżiji *Parallax* tal-poetessa mill-Irlanda ta' Fuq, Sinéad Morrissey rebħet dan il-premju T.S. Eliot u ħadet magħha 15-il elf sterlina Ingliża. Din hija l-ħames ġabra poetika tal-poetessa minn Belfast. Fiha hi tesplora l-kelma mill-angoli kollha; dan billi tħares lejn x'jinqabad jew x'jintilef, meta waqt fiż-żmien jiġi ffissat permezz ta' ritratt, mappa, pittura u anki *jigsaw*. Il-Ġurija faħħret il-ġabra poetika bħala waħda ambizzjuża mil-lat politiku, storiku u personali, u semmiet ukoll l-ilsien sabiħ użat. Dan hu premju mmexxi mill-*Poetry Book Society*, u megħjun mill-grupp TS Eliot u mill-kumpanija tal-investiment Aurum. Eżempju ieħor fejn investiment u poeżija jiltaqgħu flimkien.

Il-poetessa Sinéad Morrissey

IMNIEDI L-KONKORS NAZZJONALI TAL-POEŻIJA GĦAT-TFAL

Bħal kull sena, l-Għaqda Poeti Maltin nediet il-Konkors tal-Poeżija għall-istudenti tas-sitt sena tal-Primarja u l-ewwel sena Sekondarja (studenti ta' bejn id-disgħa u l-ħdax-il sena). L-għan ta' dan il-konkors huwa sabiex trawwem l-imħabba għall-poeżija u l-kultura sa minn età żgħira. Ir-regolamenti jistgħu jinqraw fuq is-sit tal-Għ.P.M., www.ghpm.blogspot.com

L-INTERVISTA

P. DONAT SPITERI OFMCap

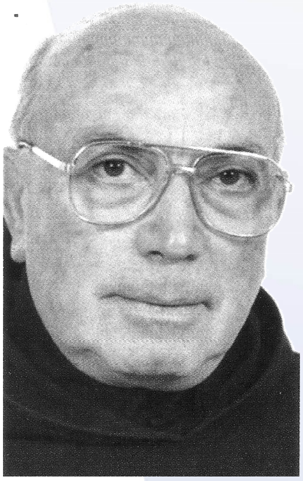

Dawn huma siltiet minn intervista twila li Marthese Brincat kienet għamlet lil Patri Donat Spiteri OFM Cap fl-1997 fuq l-RTK. Patri Donat twieled il-Marsa fl-1922 u miet fl-2011. Anki hu huwa marbut mal-qasam tal-ktieb għax ħadem ħafna biex iwassal fid-djar il-Bibbja permezz tal-kotba* Kliem u Ħajja *u* Kif Tifhem il-Bibbja*; mela tagħlim il-Bibbja permezz tal-ilsien Malti. Minn hawn infakkar li wieħed mill-isbaħ kotba maqlubin għall-ilsien Malti huwa* Il-Bibbja ta' Patri *Pietru Pawl Saydon.

Xtaqt nagħmel dan il-ħsieb: "What you bring away from the Bible, depends to some extent on what you carry to it." Kif tinterpretah inti?

Dak li tieħu mill-Bibbja jiddependi minn dak li inti tagħtiha jew tieħu lejha. Mill-Bibbja nieħdu l-Kelma t'Alla, dawl għall-ħajja tagħna, il-valuri biex nagħrfu l-liġi tiegħu kif għandna nimxu. Il-Bibbja hija ktieb tal-ħajja, għalhekk ngħidulu "Kliem il-Ħajja". Irridu nersqu lejn dan il-ktieb l-ewwel nett b'sens ta' fidi li hija l-kelma t'Alla, umiltà u dispożizzjoni.

X'tiftakar minn tfulitek?

Familja tax-xogħol. Missieri ħaddiem kwalunkwe, fis-sigaretti. Dak iż-żmien kien hawn ħafna; speċjalment il-Ħamrun ħafna kienu jaħdmu bl-idejn qabel ma bdew il-fabbriki. Kellu ditta ċkejkna tal-familja. Niftakru jobrom is-sigaretti bir-ramma u jtellgħu b'idejhom wieħed wieħed, u tfal iqasqsu t-truf u jqegħduhom fil-kaxxi.

Matul it-tfulija biex kontu tilagħbu inti u ħutek?

Normali bħat-tfal l-oħrajn ta' dak iż-żmien: is-subien bil-knisja, kollha abbatini, u nilagħbu bil-quddies. Lill-bniet inqarbnuhom bil-karti bojod taparsi nies. Ma kinux jistgħu jqaddsu magħna, u xi festi. Kienu jilagħbu bil-pupi.

Il-Gwerra tiftakarha?

Fil-gwerra kont novizz Għawdex.

Dwar skola?

Meta dħalt fil-primarja bdejna l-Latin u t-Taljan, lingwi ġodda għalija. Apparti l-istudju kont irrid ngħin lil missieri bix-xogħol. Ta' 16-il sena dħalt fin-novizzjat, disa' snin studju. Ta' 25 sena l-Ordinazzjoni Saċerdotali fit-13 ta' Marzu 1948. Wara mort Ruma għall-istudji superjuri fejn għamilt sitt snin u ħadt l-ispeċjalizzazzjoni fit-Teoloġija u fil-Bibbja, fl-Università Gregorjana, f'Kulleġġ Internazzjonali tagħna u fl-Istituto Biblico għall-istudji tal-Bibbja.

Kienet xewqa tiegħek li tkompli fuq il-Bibbja?

L-ewwel xewqa ġietni meta qrajt l-enċiklika tal-Papa Piju XII *Divino Afflante Spiritu* li hija *magna carta* tal-istudji bibliċi. Dak iż-żmien kont għadni student fit-Teoloġija hawn Malta u kienu waslu f'daqqa l-kotba u rivisti miżmumin. Dan wara l-gwerra. Ġiet f'idejja l-"Apostolico Gediz", rivista uffiċjali u ħassejt minnufih ix-xewqa għall-Bibbja.

Il-Bibbja tista' teħodha letteralment?

Il-Bibbja fiha l-espressjonijiet kollha, il-forom ta' letteratura biex niftehmu li bihom jitkellmu l-bnedmin.

Jeżistu xi tipi ta' għajnuniet biex tifhem il-Bibbja?

Dażgur, għandna fl-istudji tagħna. Huma kotba ta' studji tal-Bibbja, ngħidulhom prinċipji. RULES hu trattat sħiħ tal-prinċipji tal-interpretazzjoni li jgħin kif ninterpretaw il-Bibbja.

Inti ġieli ktibt? Għandek minn dawn il-kotba?

Iva, ġieli ktibt. Ħriġt il-librett *Kif tifhem il-Bibbja* u fih hemm elementi ta' prinċipju u ta' interpretazzjoni. Huma prinċipji komuni li jgħinu tagħraf il-kelma fiha nnifisha f'liema sens u kuntest għandha titpoġġa, xi tfisser il-kelma, x'kienet tfisser f'dak iż-żmien, x'seta' fehem biha l-awtur. Hemm ukoll prinċipji speċjali inkwantu hija l-Kelma t'Alla u tinftiehem fid-dawl tal-fidi u tat-tradizzjoni tal-Knisja.

KTIEB MILL-QRIB

Kav. Joe M. Attard

'Il-KANTIKU TAX-XAGĦRA' - Ġabra ta' poeżiji tal-ex Imħallef JJ Cremona

Fl-2012 il-Klabb Kotba Maltin ippubblika l-ktieb tal-poeżiji *Il-Kantiku tax-Xagħra*, li ħareġ mill-pinna tal-kittieb Għawdxi mwieled ix-Xagħra fis-6 ta' Jannar 1918, John J Cremona, magħruf għall-karriera importanti tiegħu bħala ġurist fl-oqsma sew nazzjonali kemm internazzjonali u li fassal il-Kostituzzjoni ta' Malta. Iżda minn dak li qrajt, dan il-kumpajżan tagħna, li jien qatt ma ltqajt miegħu għalkemm illum jgħodd mal-95 sena, għamel ukoll isem sabiħ għalih u għal pajjiżna fil-Letteratura tant li wħud mill-poeżiji tiegħu ġew tradotti wkoll f'għadd ta' ilsna oħra. Ħareġ seba' kotba tal-poeżija li huma: *Eliotropi* (bit-Taljan fl-1937), *Songbook of the South* (bl-Ingliż fl-1940), *Malta Malta* (bl-Ingliż fl-1992), *Mas-Sebħ Għasafar* (bil-Malti fl-2004), *Ekwinozju* (bil-Malti fl-2006), *Poesie-Poems-Poeżiji* (fi tliet ilsna fl-2009) u l-ktieb bil-poeżiji bil-Malti *Il-Kantiku tax-Xagħra* (2012) li dwaru ħa ngħidu xi ħaġa hawn.

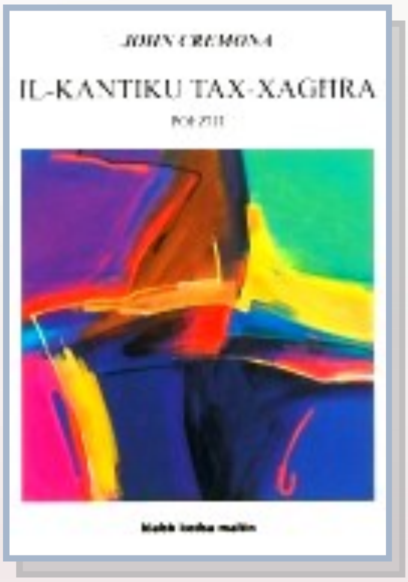

Imma qabel ngħidu xi ħaġa dwar din l-aħħar pubblikazzjoni ta' dan 'il-poeta magħruf', tajjeb li tkunu tafu li John J Cremona beda l-karriera poetika tiegħu qabel il-gwerra, l-ewwel f'Malta u mbagħad f'Ruma mnejn kiseb id-Dottorat fil-Letteratura. Hemm ukoll kien jippubblika l-poeżiji tiegħu bit-Taljan f'xi wħud mill-aħjar rivisti, rebaħ darbtejn premju fil-Mostra Nazionale di Poesia Contemporanea u ġie tradott bil-Franċiż minn Jeanne Tisseau f'*La Revue Nationale* ta' Brussell, li ddeskrivietu bħal wieħed mill-kapijiet tal-moviment letterarju żagħżugħ. Ta' min jgħid li l-poeżiji tiegħu (bl-Ingliż) dehru wkoll f'xi wħud mill-aħjar rivisti Ingliżi, Awstraljani u Amerikani kif ukoll kien ġie mistieden biex ikun il-poeta li jirrappreżenta lil Malta fl-Antoloġija prestiġjuża tal-English Association, *Commonwealth Poems Today,* u dan lura fis-sena 1967. Dan il-poeta Xagħri kien għal bosta snin Viċi President tal-*International Poetry Society* tal-Ingilterra meta kellha bħala President tagħha lil Christopher Fry. Poeżija tiegħu kienet ġiet moqrija mill-*Poet Laureate* Ingliż Cecil Day-Lewis fl-1969, u xi snin wara, fl-1992, waħda mill-poeżiji tiegħu tal-Gwerra, li iktar tard kienet ġiet ukoll immużikata minn Charles Camilleri, kienet inqrat mir-Reġina Eliżabetta t-Tieni waqt l-Inawgurazzjoni Uffiċjali tas-*Siege Bell Memorial*.

Il-ktieb li għandna f'idejna, sponsorjat mill-Bank of Valletta, għandu biblijografija ta' Mary Samut-Tagliaferro u mżewwaq b'pitturi ta' Luciano Micallef. L-awtur jaqsam il-poeżiji tiegħu f'erba' taqsimiet: Il-Kantiku tax-Xagħra, Rabta, Fi Pjazza Battala, u Il-Ħajja. Jinqeda b'versi liberi u maħlula u r-rima ftit li xejn tagħmel bih; tistenniex ngħidu aħna l-versi tas-sitta, tat-tmienja jew tal-ħdax, li ngħid għalija jien jinżluli għasel. Il-poeta jħossu komdu jitkellem mal-qarrejja tiegħu u jesprimi dak li jħoss waqt li jagħmel użu wkoll minn kliem safi u pur li bih hija għanja l-lingwa tagħna. Fit-tieni Taqsima tal-ktieb jinħass in-nuqqas ta' martu Beatrice li issa ħallietu waħdu; *Lil Marti*, *Eleġija għal Beatrice*, *Int Mort u ħallejt dellek* – dan biex nagħti xi eżempji. Jidher li l-mewt ta' martu ispiratu għal għadd ta' poeżiji liriċi li ftit jeżistu bħalhom meta tqalleb il-kotba tal-poeżija! Anton Buttiġieġ ukoll jidher li l-mewt tas-sieħba kienet tatu ġewwa sew. Mill-ewwel taqsima mbagħad nixtieq nislet il-poeżija *Ħija Edgar* li milli nista' nifhem il-poeta tilfu meta kien għadu daqsxejn ta' tarbija. Isimgħu lill-poeta fin-nostalġija tat-tfulija:

"Lil Edgar ċkejken ħija

niftakru sewwa iżda kemm kemm nafu

għax miet kważi tarbija.

Niftakar li fix-xemx

Kien jagħfas għajnejh żoroq għax isibha

wisq qawwija

iżda b'dan kollu kien jidħkilha, kien

[minn paġna 5]

jitkaxkar fl-art jistagħġeb
bin-nemel jiġru mgħaġġla geġwiġija,
kien jilgħab mal-qattus sakemm jigirfu,
kien jorqod dritt wara l-avemarija
jitbissem joħlom b'ħafna ħlejjaq oħra
li jittawlulu minn
wara l-purtieri
sakemm ħaduh ġo karru miżbugħ abjad
b'anġlu żgħir ikrah waħx
fuq kull waħda mill-erba'
kantunieri."

Naħseb li dan huwa eżempju tal-poeżija moderna f'Malta li ħiereġ mill-pinna ta' kittieb li kiser sewwa d-disgħin. Kif jistqarr l-istudjuż u kritiku Charles Briffa, "jekk il-ġrajja legali ta' pajjiżna turi l-kobor ta' Cremona bħala figura pubblika, il-kritika letterarja trid tispjegah bħala bniedem sensittiv.... l-ex imħallef ifittex iċ-ċarezza fl-espressjoni billi jinqeda bi xbihat preċiżi bħala elementi bażiċi". Jien mhux se noqgħod nikkummenta fuq kull taqsima tal-ktieb għax inkella ntawwal ħafna; inħalli għalikom li taqrawh u taraw x'hemm mistur bejn il-versi ta' dan il-kittieb Għawdxi mgħobbi bis-snin u bl-esperjenza tal-ħajja. Nagħlaq dawn il-kelmtejn billi nissellef xi ftit minn dak li kiteb dwaru l-awtur u kittieb Victor Fenech:

"John J Cremona jibqa' magħruf għall-ħajja professjonali tiegħu. Kien Prim Imħallef u Viċi President tal-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem. Huwa wkoll il-bniedem li fassal il-Kostituzzjoni l-ġdida meta Malta kisbet l-Indipendenza mir-Renju Unit fl-1964 u anki l-awtur ta' għadd ta' pubblikazzjonijiet ta' xejra kostituzzjonali. Imma Cremona huwa wkoll poeta tal-ogħla grad, poeta pur fi tliet lingwi (Taljan, Ingliż u Malti) u surmast f'kull waħda minnhom."

Il-kittieb Żebbuġi li m'għadux magħna, Frans Sammut, lil John J Cremona jsejjaħlu *Missier il-poetika Maltija moderna.*

——— o ———

L-GĦAJTA TA' VIKRAM SETH FAVUR IL-KOMUNITÀ LGBT FI NEW DELHI

Il-komunità LGBT uriet kemm rabja kif ukoll diżappunt wara li l-Qorti Suprema fi New Delhi, fl-Indja, irrifjutat li tirrevedi l-verdett li jikkriminalizza s-sess omosesswali f'Jannar li għadda. Il-kittieb u poeta Vikram Seth ukoll esprima permezz tal-poeżija d-dwejjaq tal-komunità LGBT f'rabta ma' din id-deċiżjoni min-naħa tal-Qorti Suprema rigward id-drittijiet tal-omosesswali. Membri tal-LGBT organizzaw mixja għad-dawl tax-xemgħat f'Jantar Mantar u ħalfu li se jkomplu l-ġlieda favur id-drittijiet tagħhom. L-attivista gay, Mohnish Malhorta, sostna li huwa d-dover tal-Qorti Suprema li tipproteġi d-drittijiet fundamentali ta' kull ċittadin. Il-poeżija ta' Vikram Seth hi din:

THROUGH LOVE'S GREAT POWER

Through love's great power to be made whole
In mind and body, heart and soul -
Through freedom to find joy, or be
By dint of joy itself set free
In love and in companionhood:
This is the true and natural good.

To undo justice, and to seek
To quash the rights that guard the weak -
To sneer at love, and wrench apart
The bonds of body, mind and heart
With specious reason and no rhyme:
This is the true unnatural crime.

Vikram Seth twieled fl-20 ta' Ġunju 1952, f'Kolkata, fl-Indja. Kiteb rumanzi, poeżiji, kitba tal-vjaġġ, letteratura għat-tfal u anki bijografija. Fost ir-rumanzi tiegħu *The Golden Gate* (1986), *A Suitable Boy* (1993) u *An Equal Music* (1999). Fost il-ġabriet tal-poeżija: *Mappings* (1980), *All You Who Sleep Tonight* (1990) u *The Frog and the Nightingale* (1994).

IL-POEŻIJI

BIĊĊA SILĠ

Għalkemm is-snin għaddew bil-gzuz
u wiċċha ddendel u xagħarha bjad
jiġu mumenti; u kif ma tafx
tiġi lejk tersaq u b'idejha sħan
rasek inżommlok …. biex fuq moħħok
tmellsek b'xufftejha u lilek tbus.

Biex dil-ħlewwa li nibtet ġo fiha
lilek tgħaddiha qabel ma tgħib u tmut.

U kif tmiss miegħek jiksħu xufftejha
jibbiesu jdejha; jitkemmxu u jikriehu!
Flok ħarsa jew mossa li tkattar dil-benna
issib kesħa li twebbes il-qlub!

Minn ħdejk 'il bogħod tersaq imriegħda u maħsuda
taqa' u tiżżerżaq, f'elf biċċa miksura!

Titfarrak, tinħall, u tispiċċa fix-xejn!

CARMEN REFALO

DESPITE

Despite the gentle morning sun I felt no warmth.
Despite the clear blue sky, I saw no light.
Despite the distant church bell, I heard no sound.
Despite the sweet blooming roses, I smelt only sorrow.

Here I lie in my bed, alone and cold
Wishing nothing more than to see you again.
Yet only in my dreams does my wish come true.
I missed the past, when you and I were chased by time.
Yet now without you here, I can only wait for time.
For time that will eventually unite us again,
Again, with your hand in mine,
Never again shall I feel lost.
Again, with your arms embraced around me,
Never again shall I feel cold.
Again, with you smiling by me,
Never again shall I feel alone.

Despite the comforts within my heart,
I never felt so lost and sad.
Despite the ache within my heart,
I never felt so numb outside.
Despite your presence within my herart,
I never felt so empty within.
Despite the many words within my heart
How will they ever reach you
When we are so far apart?

MING GUO

ĦAJKU

Żiffa fuq ramla
maħsula b'raġġ dehbieni.
Għodwa xitwija.

Ġidra fuq sedja
u basal żewġ ringieli.
Parlament-Eco.

Avviż ġo Malta
għall-poplu tagħha Malti...
bl-Ingliż imwassal.

Rixtellu mbexxaq.
In-nannu daħal b'lajma
waqt li t-tfal ħarbu.

ANSELM SCIBERRAS
(minn *Umbrelel tal-Karti*)

NIMXU ID F'ID

Nimxu id f'id, jien u int, lejn ix-xifer.
U arana naqbżu mill-irdum għal isfel.
U arana neżlin, b'għajnejna mitbuqin.
Bla biża' li se nitilfu xiħaġa.
Bla barxa, mingħajr selħa, bla mimsusin
mill-ħażen tad-dinja, mill-għajb tal-bnedmin.
Insibu lill-anġli fid-dawl imgħargħrin,
hemm, hemm isfelnett, b'dirgħajhom miftuħin,
iroddulna merħba, jilqgħuna henjin,
raġel u tifla li jħobbu lil xulxin.

CARMEL SCICLUNA
(minn *Jasmina*)

MINN FUQ L-IXKAFFA

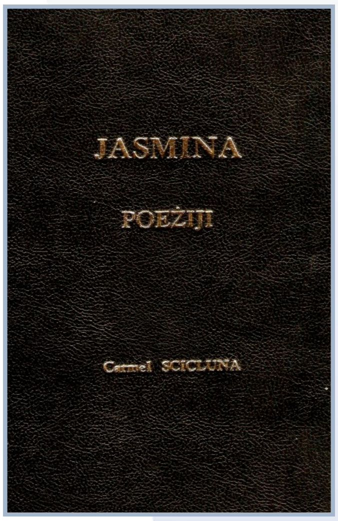

***JASMINA - POEŻIJI* ta' Carmel Scicluna, 2013.**

Din hija ġabra ta' 86 poeżija li tinfirex fuq 263 paġna u tinqasam f'ħames partijiet: Jasmina; Pentimento; Krib kiebi mill-art; Il-kalċi qiegħed ifur; u Uħud mill-versi bikrin (1989-1998). Il-ktieb għandu żewġ studji kritiċi tal-Prof. Oliver Friggieri dwar il-poeżiji ta' Carmel Scicluna. Fuq wara wieħed isib studji kritiċi oħrajn mill-pinna tal-Prof. Charles Briffa dwar ir-rumanz ta' Scicluna stess, *Barney l-Ispiżjar* (2012), ta' Patrick Sammut (dwar *Barney l-Ispiżjar* ukoll), u silta mir-rumanz *Ossessjoni*, rebbieħ tal-Ewwel Premju f'Konkors Letteratura għaż-Żgħażagħ (2011-2012). Fi kliem Friggieri dik ta' Scicluna hi "poeżija ta' indirizz, esperjenza verbali fil-vokattiv mill-bidu sal-aħħar. Il-poeta qiegħed jitkellem miegħu nnifsu imma bis-saħħa ta' udjenza ideali, interjuri, rappreżentata f'figura femminili." *Jasmina* jinsab imqassam fil-libreriji pubbliċi.

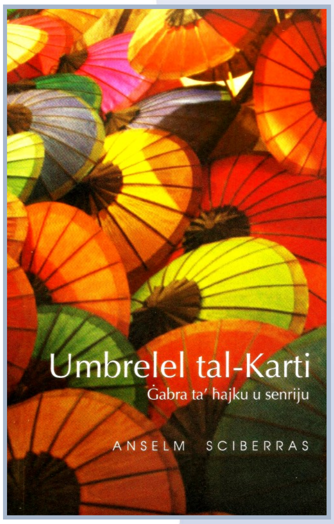

***UMBRELEL TAL-KARTI—ĠABRA TA' ĦAJKU U SENRIJU* ta' Anselm Sciberras, 2013.**

Hawn Anselm Sciberras qed jippreżenta l-ewwel ġabra tiegħu ta' poeżiji (177 b'kollox) fi stil Ġappuniż ta' ħajku u senriju. L-attenzjoni tingħata kollha kemm hi lin-natura u lill-ħajja tal-bniedem. Fil-konċiżjoni tagħhom dawn il-versi jgħinu lill-qarrej jinġibed lejn id-dettalji misluta u fl-istess ħin jirrifletti dwarhom. Skont il-Prof. Oliver Friggieri, Sciberras "jirrivvizita daqskemm jimraħ waħdu, jirrifletti u jiddeskrivi, jikkritika u jfaħħar, dejjem b'ton ħlejju, b'mewġa ritmika soda, b'kelma mirquma, u b'serjetà li tinħass fl-isfond anki f'waqtiet kemmxejn ċajtiera." Il-ktieb għandu daħla kritika ta' Dr Terence Portelli li jikteb, fost oħrajn: "Il-ħajku ta' Anselm Sciberras jolqtok mill-ewwel għad-delikatezza tiegħu. Il-poeta jaf jinkwadra b'ħila mument partikulari hekk li kieku ma jkunx hu li jikkristallizzah fil-kliem u fiż-żmien, jibqa' għaddej u jintesa."

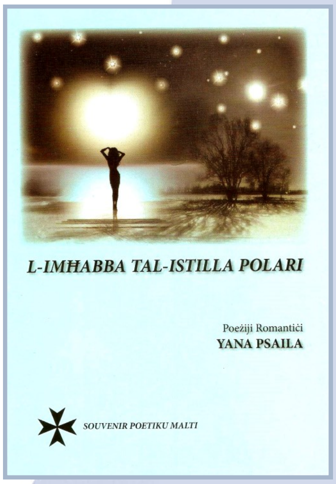

***L-IMĦABBA TAL-ISTILLA POLARI - POEŻIJI ROMANTIĊI* ta' Yana Psaila, 2013.**

L-awtriċi żagħżugħa, li twieldet fis-Siberja imma ilha disa' snin tgħix f'Malta, issejjaħ lil dan il-ktejjeb *souvenir* poetiku. Jiġbor fih 11-il poeżija li hija kitbet direttament bil-Malti. Yana Psaila llum tgħid li l-Malti għaliha sar it-tieni lsien nattiv tagħha. F'dawn l-aħħar snin hija saret membru tal-Għaqda Poeti Maltin u hija frekwentatriċi attiva billi taqra regolarment il-versi tagħha bil-Malti waqt il-Lejliet ta' Poeżija li din l-Għaqda torganizza regolarment matul is-sena. Dak li joħroġ mill-versi f'din il-ġabra hu leħen romantiku għall-aħħar, imma anki riflessiv, nostalġiku, melankoniku, xi drabi saħansitra ironiku. Toħroġ ċara l-imħabba tagħha lejn l-ilsien Malti kemm fit-tħaddim meqjus ta' dan ilsienna kif ukoll f'poeżija bħal *Lill-Prof. Manwel Mifsud*. Yana Psaila tissaħħar f'kuntatt mal-qamar, tapprezza s-sbuħija tax-xemx u l-baħar li jżejnu l-gżejjer Maltin, tiddjaloga ma' preżenza inviżibbli, u ma taħfirhiex lill-plejboj Mediterranju.